

עלון להפצת
המוסר

הסביבות

"אוהל יוסף" – גובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גסו וילנא תש"ב

אלול התשפ"ו

פרשת שופטים

גליון מספר 593 (630)

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל

לא תטה מישפט לא תכיר פנים ולא תקוז שוחד (ט"ז–י"ט)

כדברי רש"י ז"ל. ואם כך לחכמים, כל שכן וקל וחומר לטפשים! שהאדם נעשה חד עם מי שנותן לו את השוחד, אפילו נגד רצונו, ואפילו לשפוט צדק הוא פסול כדברי רש"י כאן.

כך רואים כמה גדול כוחו של שוחד מן העבירה רח"ל. כאשר תלמיד נכשל רק פעם אחת בעבירה, הריהו בבחינת "איכה", אשר על זה אומרים חז"ל במדרש בראשית: אתמול היית צופה מסוף העולם ועד סופו והיום בתוך הגוף!

רח"ל. האדם נעשה חד עם העבירה ואז זה מופיע לו לכל אורך הדרך. ראה לדבר, אעליו היום, אחרי שכבר עברו כמה ימים באלול, אנו מרגישים

המשך בעמוד ב'

כוחו של שוחד
אומר רש"י ז"ל: משקבל שוחד ממנו אי אפשר שלא יטה את לבבו אעליו להפך בזכותו. מהו הסוד של השוחד אשר

אפילו אלה שהתורה מעידה עליהם שהם חכמים אינם עומדים בפניו? זו סלף דברי צדיקים' רש"י הקדוש אומר אי אפשר. וחז"ל אמרו: מדוע נקרא שמו שוחד? שנעשה עמו חד, הדין והבעל דין נעשים כמו אדם אחד. חכמינו מספרים בגמרא כמה עובדות של פסילתא לך לדינא. כאשר הדין הרגיש אפילו שמץ של שוחד, פסל את עצמו מלשבת על כסא דין, כי כבר הרגיש איד לבו נוטה לבעל הדין, וחשב: אי בעי טעין הכי... אי בעי טעין הכי... ואי אפשר, אחרת

להיות חכם לפני התשובה

כתב המשנה ברורה ומה שנהגו לקום באשמורת מר"ח, שאז עלה משה בהר סיני לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר, שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והוי עת רצון, עכ"ל. ומשמע שמחמת זה שהיו מכריזין משה עלה להר שלא יטעו, נעשה עת רצון. וצריך לתת טעם בהו.

ובטור כתב לכן התקינו שיהיו תוקעין בראש חודש אלול, וכל חודש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה. ומשמע, שכל יום היו מכריזין משה עלה להר, כדי שלא יטעו פעם נוספת. ואף שבשביל לא לטעות ביום שעלה משה, די בפעם אחת. ומהו הטעם להכריז כל יום ויום?

בתפילת שמו"ע – כתב הטור [קטו] ברכה רביעית אתה חונן, ומה ראו לומר תשובה אחר בינה... דכתיב ולבבו יבין ושב ורפא לו. הרי שהבינה מביאה לידי תשובה. עכ"ל. למדנו מכאן, שכדי לחזיר בתשובה, צריך מתחילה להיות חכם, וצריך התבוננות ושכל להבין, ובכך אפשר להגיע לחזור בתשובה.

לחשב שכר מצוה כנגד הפסדה – לראות כמה החטא מקלקל, להרגיש מהו אורך הזמן שיש רושם מהעבירות. – כל אלו הם חכמה והבנה שצריך לעשות ולהקדים לפני שעושים תשובה וכבר אמר מרן הגרא"מ שך זצוק"ל "העבירה הגדולה ביותר – זה להיות טפשו" כי להיות חכם זוהי המצוה הכי גדולה.

כל יום היו תוקעים בשופר משה עלה להר לחזור ולשפן ולהזהיר, כי יום הדין קרב ובא, זוהי חכמה האיש החכם, יודע להבין היכן הוא יכול ליפול, ולדעת להזהר הרבה. ואולי לכן הוא עת רצון, כי פעולת החכמה שמביאה לידי תשובה, לכך נעשה הזמן עת רצון לחזור בתשובה.

עומדים אנו בתחילת ימי התשובה, מוכרחים אנחנו להכחיש יות, ובזה נזכה לעשות תשובה לעמוד לפניו בדין.

הסביבות

על פרשת השבוע.....עמוד ב'
פתגמים ואמרות.....עמוד ב'
נקודה בפרשה.....עמוד ג'
אלול.....עמוד ד'
גני ישיבה.....עמוד ד'

מעשה רב

שמירה על פתחי האדם

משום שידוע הוא שעל כל תיבה הוא צריך לשלם כסף. "ואם דברים הנוגעים לענייני ממון בלבד, הבריות מדקדקים כל כך, כמה עליהם לבחון ולספור כל מילה בטרם שהם מוציאים מהפה, שמא היא נוגעת לאיסורים חמורים של לשון הרע ורכילות..." הרי לנו, כמה צריך האדם לשים לביו ולאזניו שמירה, פן יכשל חלילה, באיסורים חמורים. ומכאן תשובה לשאלתנו: אמנם על פי פשט הפסוק, המדרש על חובת העם להקים בתי דין, היה ראוי להיכתב בלשון רבים, אלא שרמז רמזה לנו התורה, על ענין נוסף בו נזקק האדם היחידי לשופטים ושופרים, ולפיכך נכתבו הדברים בלשון יחיד.

ומהו אותו ענין? מבאר הצדיק רבי חיים ויטאל, כי לכל אדם יש כמה 'שערים' להבין, דרכם עוברים ונכנסים לאדם כל ענייני העולם, בין הדברים הרצויים והטובים, ובין הדברים הרעים העולילים לשערים חלילה, לידי חטא. השערים הם, חמשת החושים הקיימים בגופו של אדם: שער הראיה, שער השמיעה, שער הריח, שער הדיבור ושער המישוש.

חובת האדם בעולמו, היא להציב על אותם שערים 'שופטים ושופרים'. על האדם לשמש בעצמו 'כשופט' ו'שומר', המשגיח לכל ייכנסו ויחצרו לגופו דברים שאינם ראויים. הוא צריך גדר ושמירה בכל שערי, לכל יראה מראה אסור, לכל ישמע דיבור אסור, לכל יריח ריח של דבר אסור, וכן בכל אחד מהשערים הקיימים בגוף האדם. לכך נאמר בלשון יחיד: 'שופטים ושופרים' תתן לך בכל שעריך'.

(למדך - ר"מ פרוינדליך זצ"ל)

כי תתערב בעניינינו, ומי שמך להטיף לנו מוסר? הגיבו לדבריו בלעג ובזו, "לו רק נרצה, שמורה לנו הזכות לשוחח על כל מה שעולה בדעתנו". אחרי הנדבכים הידועים, ושוחח עמו על עניינים שונים. בזמן הפגישה שהה במקום חתנו, רבי צבי לויסון, שליווה אותו במסעו. הוא ישב על השולחן לצידם, ועסק בניסוח של מברק דחוף. מכיון שבשליחת מברק, התשלום הוא עבור כל מילה, עשה רבי צבי מאמצים לצמצם במספר המילים, כדי לחסוך בהוצאות המשלוח.

תוך כדי השיחה עם הנדיב, חש ה'חפץ חיים' כי עלולים הם לבוא, חלילה, לידי דיבור שיש בו משום לשון הרע, וחייש עצה כיצד להתרחק מחשש זה. פנה ה'חפץ חיים' לנדיב ואמר לו: "שים לב, כיצד יושב בך חתני, ומדקדק בניסוח מברק עד כדי ספירת כל תיבה ותיבה. וכל כך למה?

שפטים ושופרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נתן לך לשבטך וּשְׁפֹטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפֹּט צֶדֶק. (ט"ז, ט"ח) בפסוק זה, מלמדת התורה על החיוב להקים בכל עיר ועיר בית דין, שישפטו את העם על פי חוקי התורה. אלא שלכאורה, עליו להבין: הלא ציווי זה מוטל הוא על כלל ישראל, מדוע אפוא, משתמשת התורה בלשון יחיד: 'שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך', ולא בלשון רבים – 'תתנו לכם בכל שעריכם'?

את התשובה נוכל להבין, באמצעות המעשים הבאים, מבית מדרשו של ה'חפץ חיים' זצ"ל: המעשה הראשון אירע, כאשר ה'חפץ חיים' נסע פעם בעגלה עם סוחרים בהמות. לאורך כל הדרך המייגעת שוחחו הסוחרים ביניהם בדברים העומדים ברומם של עולם. הם דנו בכובד ראש על מחיריהם של עולים ושוורים, וגילו בקיאות מדהימה בהבדלים הקיימים בין הזנים השונים של הסוסים. כל אותה העת, ישב ה'חפץ חיים' בעגלה שקוע במחשבותיו. הקולות הרמים שעלו מהגוימה לא הטרידו אותו כלל. פתאום העלה אחד הסוחרים בשיחתו, דברי לעג וזלזול בכמה מן הסוחרים שלא נסעו עממה בעגלה. הדברים נפלו, ככל הנראה על אוזניים קשובות, כיון שחבריו הנהנו בראשם במרץ, ואף הוסיפו משלהם עוד כהנה וכהנה. רבי ישראל מאיר הכהן, כמו נער משנתו, פנה אליהם והעיר בנחת: "אחים! עד כמה עסקתם בשיחה נאה על סוסים ושוורים הנוגעים לפרנסתכם. אך מדוע עברתם כעת לשוחח בעסקי הבריות? הלא יש בזה חשש חמור של לשון הרע ורכילות!"

שכניו בעגלה, שהיו אנשים פשוטים, לא הכירו את הסבא קדישא. הוא נדמה להם כסתם הלך, המדבר גבוהה גבוהה. "מה לך

דגל המוסר שופטים / המשך

שללמוד מוסר **זוהי כפיה נוראה, עניני ויסורין** כל הלימוד הוא בבחינת "על אפו ועל חמתו", ומכל שכן להגיע לחרטה על חטא! אמנם אנחנו משננים ואומרים. את דברי רבנו יונה: "איך הייתי על הנפש היקרה אכזרי" אבל, האם אנו מרגישים את זה? או שמא אדברא אנחנו תוהים על הראשונות, ומצטערים על אי ניצול הזדמנויות ליהנות! אנו מתחרטים ומצטערים, על שלא ביצענו עבירות מסוימות הגורמות הנאה! מדוע? כי האדם **נעשה חד עם רצונותיו** וכמו שאמר אדם הראשון "ואכל" ואמר חז"ל: אכלתי, ואוכל, אפילו אחרי מכשול כזה, שעבר על ציווי ה' שלא לאכול מעץ הדעת, הוא מוכן לאכול שוב.

השוחד פועל על האדם עד כי הוא מאד רחוק מלהרגיש את דברי רבנו יונה: מן הטובות אשר היטיב ה' עם בראיו כי הכין להם את הדרך לעלות מפח מעשיהם. מי מרגיש שזו טובה? אדברה רואים בזה יסורין וכפיה! כמה נסיון לקום לתפילה בציבור? ואפילו בשבת? וכל שכן לבא ל"סדר" בזמן! **ובכן מהו הסוד** להתנהגות זו? בדורות הקודמים העיד ר' ישראל סלנטר זצ"ל שמלפנים בישראל כאשר הכריזו על חודש אלול כל איש מישראל אחזתו פלצות! היכן הפלצות שלנו? **אלא רואים עד היכן** מגיע כח השוחד של העבירה. אנו מרגישים שהאלול זה עול כבד מנשא, זו כפיה שקשה לקבל אותה! הסוד של השוחד הוא בכך שכל

דברי רבותינו בעלי המוסר על פרשת השבוע

הסבא מקלם זצ"ל

"שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך" (טז, יח).

אמרו חז"ל (רבה ה, ב) לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם אשר אין לה קצין שוטר ומושל תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה, מה ראה שלמה ללמד לעצל מן הנמלה, רבנן אמרי הנמלה הזו שלשה בתים יש לה ואינה כונסת בעליון מפני הדלף ולא בתחתון מפני הטינה אלא באמצעי, ואינה חיה אלא ששה חדשים למה שמי שאין לו גידים ועצמות אינה חיה אלא ששה חדשים, וכל מאכלה אינה אלא חטה ומחצה והיא הולכת ומכנסת בקיץ כל מה שמוצא חטין ושעורין ועדשים, ולמה היא עושה כן שאמרה שמא יגזור עלי הקדוש ברוך הוא חיים ויהיה לי מוכן לאכול וכו' לפיכך אמר שלמה לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם אף אתם התקינו לכם מצות מן העולם הזה לעולם הבא וכו' וכל השבח הזה שיש בה שלא למדה מבריה ולא שופט ולא שוטר יש לה, אתם שמניתי לכם שופטים ושוטרים על אחת כמה וכמה שתשמעו להן, הוי שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך.

יש להבין מה ראה שלמה המלך ללמוד מהנמלה, הרי לנמלה אין בחירה ויש בה רק כח הזריזות, ואיך ילמד ממנה האדם שיש לו אף את כח העצלות.

ביאר **הסבא מקלם זצ"ל**, שעיקר הלימוד מהנמלה הוא על הכח שלה שמשחד את שכלה עד כדי שהיא חושבת שהיא תחיה המון שנים, אשר לא קרה כזאת מעולם, ומזה ילמד האדם אשר השכל והאמונה מורים שהוא חי חיי נצח, שצריך הוא שלא להתעצל ולעמול בזריזות להכין לו מזונות עבור חיי הנצח, והיינו תורה ומעשים טובים, ובכח השכל להגביר את כח הזריזות.

נקודה נוספת עורר הגאון ר' **אליעזר קאהן זצ"ל** (מתלמידי נובהרדוק) שיש ללמוד מהנמלה איך היא שומרת על מזונה, ואינה מניחה אותו בבית העליון מפני הדלף ולא בבית התחתון מפני הטינה, ויש ללמוד ממנה שיש להקים אמצעי שמירה כדי שלא יהיה כל העמל לריק.

הבית הלוי זצ"ל

"ולא תקח שחד" (טז, יט).
פעם אחת נפגש רבה של בריסק בעל ה"בית הלוי" עם שופט

רוסי.

החוקים שלנו - אמר השופט הגוי - טובים מהחוקים שלכם. למשל, לנו יש חוק נגד שוחד, על פי חוק זה אם נודע כי שופט נטל שוחד, מענישים גם את השופט וגם את הנוטל שוחד, ואילו אצלכם על פי דיני התורה האיסור הוא רק לקחת שוחד, ואילו נותן השוחד אינו עובר על איסור זה.

אדברה - השיב לו הבית הלוי - דוקא מפני כך דין התורה שומר יותר על יושר הדין, על פי חוקיכם הדין אינו חושש כלל לקחת שוחד, משום שבטוח הוא כי נותן השוחד לא יגלה את הדבר לאיש, שהרי אם יתגלה הדבר ייענש גם הוא.

אולם על פי חוקי התורה אין הדבר כן, כל דין חושש מאוד ליטול שוחד שמא יבוא הנותן ויגלה את מעשיו.

מחשבת מוסר

אמרות ופתגמים

"מוסר צריך ראש טוב, אבל לא מה שמכנים בעולם ראש טוב" (הסבא מקלם זצ"ל)

"הח"ה משך כל חייו היה מוכן לתת דין וחשבון לפני מ"ה" חקב"ה לא רק על מה שעשה, אלא גם על מה שלא עשה."

גילדותו **טועה האדם** שיוכל להנות בעוה"ז פרצונו בלי גמול"

"בג"א לעיתים כמו ילד קסן - כל מה שנותנים לו חוסף רק לפיו, כן האדם חושב שכל העולם הוא רק שיחיה לפיו..." (רבי דוד בליכער זצ"ל הי"ד)

"אל תתרחו מקצף בעל המוסר ומכעסו, כי כעסו - רצון, וקצף - נחת רוח ופיוס" (מגדל עוז)

"אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, כל ד' אמות שיאדם פוסע יחיו מיוסדים עפ"י ההלכה" (החת"ס)

חבועט ביסורין עונשו גדול, ומי ששומע את חרפתו - יסורין גדולים הם, ומשיב הוא בעושה, אלא יצדיק עליו הדין ויאמר חטאתי."

מוסר הפרשה

מתורת ובהרדוק

"בלבתי רום לבבו מאחיו ובלבתי סור מן המצוה ימין ושמאל".

כתב הרמב"ן, נרמז בכאן בתורה איסור הגאות, כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב, וכל שכן האחרים שאינם ראויים לכך, כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו. כי הגאווה מדה מגונה ונמאסת אצל האלהים אפילו במלך, כי לה' לבדו הגדולה והרוממות, ולו לבדו התהלה ובו יתהלל האדם. כענין המבואר על יד המלך שלמה (משלי טז, ה) תועבת השם כל גבה לב, וכתוב (ירמיה ט, כג) כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וגו'.

עורר הגאון **רבנו רבי גרשון ליבמן זצ"ל**, שגדולי המוסר היו אומרים שהחובה המוטלת על האדם לעבוד על מידת הכבוד ולבטל את השאיפה לכבוד, זה לאו דוקא כדי להקל על עצמו את הנסיון כשרואה שחבירו מצליח יותר ממנו, אלא דוקא מהחשש שאם הוא בעצמו יהיה יותר מכובד מחביריו, אז הסכנה היא יותר גדולה עבורו, והוא צריך להתכונן למצב שיוכל

לקבל כבוד מבלי שייזיק לו, ולא יפול דוקא ממצב של כבוד, אלא צריך שיהיה לו בית קיבול לקבל כבוד, ולא להשתגע ממעלותיו.

"תמים תהיה עם ה' אלקיך" (יה, יג).

בטבעו של האדם נטוע כח דאגת העתיד, והוא רוצה להבין ולא סתם ללכת כסומא, ובכל זאת התורה דורשת מהאדם לקבל את הכל בתמימות.

המשיל על כך הגאון **ר' אברהם יפתן זצ"ל**, למלך שהעמיד סולם גבוה מאד, והבטיח לתת פרס גדול למי שיוכל להעפיל ולהעלות עד פסגת הסולם, וכל אלה שבאו וניסו אל הצליחו הגיע עד למעלה, אלא תמיד התייאשו וירדו בחזרה, עד שבא אדם אחד וכולם תמחו איתו שהוא עולה ועולה עד שהגיע לפסגה. כשרצו להבין במה כוחו שונה ויותר גדול מאלו שניסו לפניו, התברר שהוא עור, ומאחר שלא ראה כמה עוד נשאר לעלות, לא התייאש והמשיך לעלות מתוך מחשבה שכל רגע הנה הוא מגיע. זהו "תמים תהיה" – שלא לחקור אחר העתידות.

נקודה בפרשה

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. (דברים יז, יא)

סיפר הגה"צ **רבי שלמה ברעוודא זצ"ל**: מעשה בשני בחורים מארצות הברית שבאו ללמוד בישיבת מיר בליטא, וחלו במחלה נדירה. קצרה יד הרופאים המקומיים מלהושיע. בצר להם ניגשו שני התלמידים למרן המשגיח הגה"צ **רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל** אשר שלח אותם אל אחד מגדולי הדור שהתגורר במקום מרוחק ביותר מהעיירה מיר, כדי שיועצו בו על אודות רופא גדול הנמצא בקרבת מקום מגוריו. לפני שיצאו הזהירים מרן המשגיח **רבי ירוחם בשתי אזהרות**: א. שיתיעצו עם הרב שהוא בכל פרט, ולא ימרו את פיו לחילה. ב. שישורו בדרכם אל מרן החפץ חיים זצ"ל, בלא ברכה ממנו, הוסיף ואמר, אל תמשיכו בדרככם. יצאו השנים לדרך ושמו פניהם תחילה לעיירה ראדון, מקום מושבו של מרן החפץ חיים. כאשר הגיעו לביתו אמרו להם בני הבית כי בשל זקנתו עולה הוא להירדם באמצע השיחה עמם ולשקוע בשנה למשך מספר שעות. ואכן כך היה, מיד לאחר שנכנסו אצלו ואמרו לו את מבוקשם – נרדם החפץ חיים. חלפו כמה שעות, והזמן שעמד לרשותם עד מועד צאת הרבט כבר עמד לחלוף, אך הם לא משו ממקומם, כמעט שהתייאשו מלזכות בברכת הצדיק, והנה לפתע התעורר החפץ חיים וברכם, מיהרו תיכף והמשיכו בדרכם. בהגיעם לבית הרב אליו נשלחו על ידי המשגיח, הורה להם בהוראה מפורשת שאם ירצו הרופאים לנתחם, אל יסכימו בשום פנים ואופן אלא אם כן ינתח אותם רופא פלוני. כאשר הגיעו לבית החולים ורצו הרופאים לנתחם, עמד האחד על דעתו והתעקש שלא לקבל את הטיפול אלא על ידי אותו רופא פלוני, כאשר ציוה עליהם הרב, בס"ד עבר הניתוח בהצלחה ולאחר זמן החלים התלמיד. (לימים חזר הבחור לארה"ב וסיפר לרופאים שם את דבר המחלה שהיתה לו, שחו לו הרופאים כי ישנו רופא יחיד בעולם שמתמחה בטיפול במחלה הנדירה הזאת. בודאי אצלו היית, אמרו לו, ואכן כך היה.) אולם כאשר הגיע תורו של התלמיד השני, נעדר אז הרופא ההוא מבית החולים, אי לכך אמר התלמיד שהוא מבקש להמתין עד שישבו הרופא, אך הרופאים השפיעו עליו שמסוכן לדחות את הטיפול, והפנו אותו לרופא אחר שגם שמו הלך לפניו כרופא מוצלח וטוב. לאחר לחץ מצד הרופאים הסכים התלמיד לעבור את הניתוח על ידי הרופא האחר, אך הניתוח נכשל ולאחר שלושה ימים נפטר התלמיד ל"ע. מספרים תלמידי ישיבת מיר כי במשך חצי שנה לאחר המאורע היה המשגיח **רבי ירוחם** מזכיר את הסיפור באותם שני בחורים שנסעו להירפא בסופה של כל שיחה שאמר בפני בני הישיבה, והיה מסיים את הדברים ואומר בזה הלשון: "דער האט געפאלט און דער נישט", כלומר: זה ציית וזה לא. (ילקוט לקח טוב - דברים)

"האיש חזקא ונרדף חלבו ילד וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו" (כ, ח).

בספר 'לב ישראל' הובא סיפורו של הגאון **רבי ישראל גרוסמן זצ"ל**: הגאון **רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל**, מראשי ישיבת מיר, היה מעודד את הלומדים הצעירים לחדש חידושי חז"ל, ונהג להעניק מילגה חודשית לאברכים שבאו אליו והרצו בפניו את חידושיהם. גם אני השתדלתי לומר בפניו חבורות.

רבי אליעזר יודל חייב והוקיר בני תורה, ובכל פעם שנכנסתי לביתו היה קם מלוא קומתו. הדבר ציער אותי, לראות אדם גדול בעניקים, משרידי דור דעה, קם לפני אברך צעיר. פעם אחת אמרתי לו: "אם כבוד ראש הישיבה עומד על דעתו להמשיך במנהגו לקום בפני, אני שוקל להפסיק לבוא".

הרבנית הצדקנית (בתו של הגאון **רבי אליהו ברוך קמאי זצ"ל**), ששמעה את תוכן השיחה, התערבה ואמרה: "אני נזכרת במעשה שהיה אצל חותני, אביו של **רבי אליעזר יודל**, **הסבא מסלובדקא**, הגה"צ **רבי נתן צבי פינקל זצ"ל**. פעם אחת הגיע משהו חשוב ומפורסם לבקר את הסבא מסלובדקא. הסבא ליווה את האורח הדגול, ונכנס אתו יחד להיכל הישיבה, שהיה מלא במאות תלמידים שישבו ולמדו בהתמדה רבה. לפני שנפרד הסבא מהאורח הדגול, הביע האורח בפני הסבא כאב וצער על שהטריח את התלמידים לקום בפניו, והתבטא שזה 'כאב לא כדקדק מחטים בלב'. הפטירה הסבא מסלובדקא ואמר: "יא... יא... אבל אם לא היו קמים, זה היה דוקר יותר".

"מי האיש חזקא ונרדף חלבו" (דברים כ, ח)
 "אריה שאג מי לא ירא" (קמח ג, ח). 'אריה' – כך דרשו קדמונינו, רש"י ורמב"ם (עמוד שני): ראש תיבות אלול, ראש השנה, יום הכיפורים, הושענא רבה.

כמו כן מפרש **הגאון מוילנא זי"ע** את ספר יונה על דרך משל, ואומר כי העיר נינוה שהייתה 'מהלך שלוש ימים' – הכוונה לשלוש הימים שבהם מתעוררים בני האדם ביותר בתשובה: ראש חודש אלול, יומו הראשון של ראש השנה, ויום הכיפורים. והשאלה שנשאלת: מה עניינו של ראש חודש אלול ליראה? בימי הדין, ראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, יש רעדה, יש שאגה, שאגת הדין, וממילא יש יראה.

אבל ראש חודש אלול, מה עניין שאגה אצלו? איזו שאגה יש ביום הזה? אמר מרן **רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל**: השאגה שיש באלול היא – שימו לב מה קרה לנו בשנה שעברה, תנו דעתכם על כל השאגות של השנה שהייתה. כל הדברים הללו לא קרו במשך השנה, הם קרו בראש השנה שעבר, שאז הכל נכתב.

השנה שעבר, שאז הכל נכתב. ממילא שואג האלול ואומר: 'אנשים, אלול הגיע!' – תנצלו, תתרוממו, האפשרות נפתחת למנוע את כל השאגות של שנת תשפ"ז. מי לא יחפץ לחטוף? (דרשו)

"כי תשחזר יעזר עיני חקמים" (דברים ט"ז, יט)
 מעשה שהיה: שני בעלי דינים התדיינו לפני הגאון בעל 'חוות דעת' **זצ"ל** בדין תורה סבוך. הנדון נגע לבית מסחר גדול של שני שותפים, שכל אחד דרש מחברו סכום עצום. לילות רבים גזלו כבר הדיונים בבית הרב אב"ד ליטא. והנה יום אחד, לפני פתיחת הדיון, נכנס אל הרב אחד השותפים והחל מגבב דיבורים על גבי דיבורים, עד שרמז בעקיפין שמוכן הוא לשלם סכום הגון בתנאי שהרב יזכהו בדין...

חך ה'חוות דעת' בדעתו רגעית מספר, כדת מה לעשות עם מחוצף זה. לאחר מכן ענהו בפירוש: אני מוכן לזכותך, אך זאת רק אם תיתן לי בשכרי מאתיים אדומים; לא שיער בעל הדין שכה מר תיענה בקשתו, אולם עד למקום ולא הסכים אלא למחצית הסכום; רק מאה אדומים ביכולתו לתת.

קם הרב מליטא ואמר בפסקנות: "תיתן כדרישתי – תזכה, ולא, יתנהל הדין תורה כדרכו". הלה עמד כהמום. האמנם שמעו אוזניו נכונה? האמנם הצליח להניע את הרב מליטא ליטול שוחד? ברם ה'חוות דעת' עוררו מתדהמתו ודרש לדעת אם כבר החליט, והלה השיב כי יתיישב בדעתו במהרה.

יצאו יצא בעל הדין מביתו של הרב ומיהר לביתו, שם סיפר לאשתו את הפרשה כולה, וזו הרעימה בקולה על טיפשותו: "וכי לא נדאי כל להפסיד מאתיים אדומים תמורת עשרת אלפים כשנצא זכאי?" במחרת חזר בעל הדין לרב מליטא ובידו כל הסכום. "הנה, רבי", הניח את הכסף על השולחן, כשהוא אינו מצפה לתגובתו הסוערת של ה'חוות דעת'.

"מה תחשוב... עוכר ישראל, וכי לשחדני תרצה? בן בליעל!"... והרב המשיך בסערה מתגברת: "רחמנא ליצלך, איך אפשר שיהיה ייתן שוחד?"... ובעוד בעל הדין עומד רוטט כולו אבוד עשתונות, הורה רבה של ליטא לעזוב את ביתו במהירות, והלה ברח כל עוד נשמתו בו.

נגרש ונסער, לא התאפק בעל הדין וסיפר את כל הסיפור ליריבו-שותפו, וביקש ממנו שיברר אצל הרב מה סבר לכתחילה ולבסוף.

השותף אכן נכנס אל הרב וביקש לעמוד על הדברים, והרב מליטא השיבו בנחת: תורתנו הקדושה מצווה 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך'. תמיד עובד אני על אהבת ה' בכל לבי ובכל נפשי, אך 'ובכל מאודך' – שפירושו חז"ל אפילו הוא נוטל את ממונך, לא יכולתי לקיים עד היום, וכל ימי חתרתי לכך: מתי תבוא לידי מצווה זו ואקיימה. והנה אתמול, כשבא אלי שותף, נזדמנה לידי, ואמרת לי: 'נפשי! אם כבר באה המצווה לידי, לא אחמיצה. זו אפוא הסיבה שבשללה ביקשתי ממנו מאתיים אדומים, כדי שאוכל לקיים 'ובכל מאודך' מתוך מסירות נפש על סכום גדול.

קול הקורא קדוש א-ל-ו-לו!!

נגוהות אלול

אני לדודי ודודי לי

הנביא ישעיה מתלונן ואומר: "ותהי יראתם אותי, מצות אנשים מלומדה" (ישעיה כט, יג).

בכל שבת אנו אומרים "נשמח", אילו היינו שמים לב לכל מילה ומילה, היינו מלאי התפעלות. החפץ חיים שאל פעם: האם שמנו לב שבברכת המזון ישנן חמש עשרה בקשות? "הוא הטיב, הוא מטיב, הוא ייטיב לנו. הוא גמלנו, הוא גומלנו, הוא יגמלנו לעד. לחן, לחסד ולרחמים, ולרווח, הצלה והצלחה, ברכה [מלשון בריכה, שפע של חסד] וישועה, נחמה, פרנסה וכלכלה [גם אם יש פרנסה, לא תמיד יש לו לאדם כלכלה, במה לכלכל את עצמו], ורחמים וחיים ושלוש, וכל טוב ומכל טוב לעולם אל יחסרנו!" האם שמנו לב לכל בקשות הללו? לא. ומדוע- מפני שהתרגלנו לברך ברכת המזון כבר בגן הילדים.

זוהי עבודת האלול- לעקור את ה"מלומדה". בבחינת "בעלי תשובה שנתקרב אלי מחדש". לעורר את החיבה בעבודת השם... הרגשה של חידוש, לגשת לעבודת השם כאלו זו הפעם הראשונה שניגשים לסידור, להתפעל מכל הלכה, מכל ברכה ומכל הרגשה רוחנית. כי ההתחדשות היא כח התשובה, זהו אדם חדש לגמרי- זוהי העבודה של אלול.

נביא כמה דוגמאות לצורת העבודה של ההתחדשות. על הזכות הגדולה בלימוד התורה חז"ל אומרים (שמו"ר לג, א): "אמר הקב"ה לישראל מכרתם לכם תורת, כביכול נמכרת עמה". נתאר לעצמנו, אדם מוכר את מכוניתו לפלוני תמורת חמשה עשר אלף שקלים. הקונה משלם את הכסף והמוכר מוסר לו את המפתחות. לפתע פונה הקונה למוכר ואומר לו- "הסיע אותי עכשיו למקום פלוני?" המוכר מופתע ולא מביין מה הקונה רוצה ממנו. והקונה בשלו- "שלמתי לך, ועליך להסיע אותי למקום שאני צריך...", מה עונה לו המוכר- "אתה חושב תמורת חמשה עשר אלף שקלים קנית מכונית וגם נהג?"

אבל התורה לא כך היא! אדם לומד "שנים אוחזין בטלית..." "והנה- הוא קנה את התורה יחד עם נותן התורה!

מהי משמעות הדבר "כביכול נמכרת עמכם"? אם אדם קנה מכונית יחד עם עוג מלך הבשן- לא יהיו לו דאגות פרנסה כל ימי חייו, עוג מלך הבשן כבר ביא לו את כל צרכיו. וכשאדם לומד תורה, קונה תוס', קונה מערכה של רבי עקיבא איגר- הוא כביכול קנה את הקב"ה עצמו!

מאמר חז"ל נוסף- "הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכניה (סנהדרין נח ע"ב)- שמענו וראינו את מאמר חז"ל זה פעמים רבות והוא לא עושה עלינו שום רושם. נבוא ונמחיש את מאמר חז"ל זה- כשהיודי נותן סטירה לחבירו, למי הוא סטר? לשכינה הקדושה! נורא!

ואם כן אורח קורא ויהודי סוטר לחבירו? איך אנו ממשיכים לדבר לשון הרע למרות כל ספריי של החפץ חיים? שמוש שמאז ששמענו בפעם הראשונה- בגיל ארבע- שאסור לדבר לשון הרע, שצריך לעשות חסד וכו', נשארו מאז עם אותה התפיסה.

זוהי מהותו של חודש אלול- חודש התשובה... לגשת לכל דבר כאדם חדש "שאינו לו לא זכות ולא חובה".

גזי ישיבה

ישיבת קלס - ג'

הפרדה מוחלטת ברחובות

גם דקדוק המצוות וההקפדה על גדר הצניעות - תפסו מקום של כבוד בקלס העיירה. כך למשל, בתקופת ימי חייו של הגרש" - היתה בעיירה הפרדה מוחלטת בין גברים לנשים.

היו שם שתי דרכים נפרדות: הדרך שפנתה לכיוון טאבריג - היתה מיוחדת לגברים, ואילו הדרך לכיוון שאוול - היתה מיוחדת לנשים. עד מלחמת העולם הראשונה, לערך, היו זכרים בזה מאד, וההליכה בצד הכביש שאינו מתאים לדרישות ולגדרי הצניעות - היה ממש בגדר יחוד...

גם מי שהתרחקו מאוד מהתורה המשיכו להתייחס בכבוד לתלמידי חכמים. חילול שבת בפרהסיא - לא נראה ברחובות קלס מעולם. ניתן לתלות עובדה זו ביראת הכבוד שרחשו אנשים לאנשי המוסר של בית ה'תלמוד תורה'.

למרות היידרד בשמירת המצוות - המשיכו חיי הדת לשגשג בקלס, עד השמדת יהודי העיירה היר"ד בידי הרשעים הגרמנים והליטאים ימ"ש. 400-500 המשפחות היהודיות של קלס תמכו בארגוני חסד מגוונים.

בנו של רבי אליהו-אליעזר, רבי נחום זאב, שנולד בשנת תרפ"א - עדיין זוכר את האווירה בקלס של ימי ילדותו, כאוירה תורנית טהורה. הוא זוכר דין תורה על גובה מחירו של פריט מסוים: המוכר דרש מחיר נמוך מזה שהקונה התכוון לשלם, וכל

לגשת אל הסידור כאילו זו הפעם הראשונה שאנו מתפללים. הכניסה לבית הכנסת- כאילו זו הפעם הראשונה שאנו נכנסים לבית הכנסת- לחשוב ולהתבונן, מהו הבית הזה? מי גר כאן? הקב"ה! והנה אנחנו נכנסים כאן בפעם הראשונה להיפגש עמו.

כלנו אומרים וידוי- "אשמנו, בגדנו, זללנו..." אבל לחשוב! "אשמנו"- אני אשם! אדם רגיל תמיד להאשים אחרים... "בגדנו"- אני בגדתי! האם חשבנו פעם על עצמנו כ"בוגדים"? "גזלנו"- אני גזלן! למה איננו מזדעזעים כשאנו מתוודים- כי התרגלנו!

להתבונן ולחשוב על המילים כפשוטן, להתחדש- להרגיש כמו "בעלי תשובה שנתקרב אלי מחדש"- זוהי תשובה!

(קטעים מלוקטים מתוך הספר שיחות מורנו הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל, אלול ימים נוראים)

ידינו לא שפכו את הדם הזה ופינינו לא ראי' (דברים לא, ז')

רש"י הביא את דרשת חז"ל: "וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא: לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה".

זקני בית דין אומרים: מילא אם לא היינו מלווים אותו, ולא נותנים לו צידה לדרך - אפשר לומר שאולי יש לנו חלק בהריגתו. אבל מאחר ועשינו את שלנו, לוינוהו ונתנו לו צידה לדרך, אי אפשר לומר שיש לנו חלק בהריגתו.

נשאלת השאלה: כמה היא מצות לוייה? ארבע אמות! סך הכל שני מטר. את כל הדרך הארוכה ראה כך הוא הלך לבד, ושם, בהמשך הדרך, רצחו אותו. מה עורר מה שזקני בית דין מלווים אותו שני מטר ונותנים לו קצת אוכל לדרך, למנוע את הרציחה? מבוא המהרש"א: אדם שמקיים מצות לוייה ומלווה את השני ארבע אמות, בורא מלאך קדוש. המלאך הזה ממשיך ללוות אותו עד סוף הדרך, ובכוחו לשמור עליו.

תעצומות נפש

הסבא מקלס זצ"ל אומר תרוץ אחר: אדם שלא מלווים אותו מרגיש מוזנח, הוא לא מעניין אף אחד. כיון שכך, כשהוא נתקל ברוצח, אין לו את תעצומות הנפש להילחם נגדו.

אדם שמלווים אותו, נותנים לו צידה לדרך, גם אם המדובר הוא בסך הכל על שני מטרים, אבל זה נותן לו את ההרגשה: "אני חשוב. אני שווה משהו!" זה נוסף בו עידוד וכוחות נפש לעמוד כנגד הרוצח. הוא יודע שמאחוריו יש אנשים שאוהבים אותו, ואם יקרה לו משהו הם ינקמו את דמו. הליווי בפועל הוא אמנם רק ארבע אמות אבל העידוד שנוסף הליווי הזה, נמשך לאורך כל הדרך, ומכוחו יכול היה האיש לשאוב כוחות להילחם ברוצח.

לסבא מקלס זצ"ל היה תלמוד תורה. בתחילת כל שנת לימודים, בחודש אלול, נהג לכתוב על דלת הכניסה לתלמוד תורה: "אלול - ראשי תיבות: אוהב למטה ונחמד למעלה".

מה פשר הדברים?

בתחילת חודש אלול מגיעים לישיבה תלמידים חדשים. אך טבעי הוא שבחורים חדשים מוצאים את

עצמם נבוכים במקום החדש ויש להם קשיי הסתגלות. הסבא מקלס רצה שהתלמידים הוותיקים יאירו פנים לתלמידים החדשים, יתעניינו בשלומם, ייתנו להם הרגשה טובה, יעודדו אותם, ולכן כתב שכל מי ש"אוהב למטה", ודואג לתת לשני הרגשה טובה, הוא גם "נחמד למעלה".

והביא לכך את הראיה שהבאנו מפרשת עגלה ערופה, ממנה למדנו מה רב כוחו של עידוד לנסוך באדם כוחות ותעצומות נפש רבים.

קבלת פנים

בחור חדש הגיע לישיבת מיר ביום הראשון של חודש אלול. בדיוק באותו זמן רבי חיים שמואלביץ זצ"ל עמד בכניסה לישיבה וראה אותו מגיע עם המזוודה בידו.

רבי חיים ניגש אליו ושאל אותו: "איך אני יכול לעזור לך?"

"ברצוני להיבחן אצל ראש הישיבה ולהתקבל לישיבה. אני רוצה לדעת היכן הוא נמצא?"

"הוא נמצא בבניין השני", השיב רבי חיים. "אקח אותך לשם ואראה לך".

כשהגיעו לבניין השני רבי חיים אמר לו: "תדפוק כאן בדלת. הוא יושב כאן והוא יבחן אותך".

"אבל מה אעשה עם המזוודה שלי?" שאל הבחור. "מצד אחד אני לא רוצה להיכנס אֶתֶּה לראש הישיבה, כאילו אני בטוח שהוא יקבל אותי. מצד שני אני חושש להשאיר את המזוודה בחוץ בלי השגחה..."

"אל דאגה" השיבו רבי חיים. "השאר את המזוודה בחוץ ואני אשמור לך עליה..."

הבחור נכנס, נבחן עשרים דקות, ורבי חיים שמר לו על המזוודה בחוץ. כעבור עשרים דקות יצא שמח: "התקבלתי! עכשיו אני צריך למצוא חדר".

אמר לו רבי חיים: "בוא אעזור לך למצוא חדר". הוא עלה אתו לקומה השלישית והראה לו על חדר: "יש בחור שהתחתן בבין הזמנים. הנה יש לך כאן מיטה וארון, אתה יכול להתארגן בנחת".

הבחור ראה איך שהוא עוזר לו, ושאל: "סליחה! שכתתי לשאול אותך מה התפקיד שלך כאן?" ורבי חיים השיב לו: "אני כאן השֹׁמֵשׁ". אמר לו הבחור: "יש לציין שאתה שֹׁמֵשׁ מסור מאוד. בהזדמנות הראשונה אגש למשרד ואמליץ עליך שאתה שמש מסור, העושה מלאכתו נאמנה".

שמש תלמיד חכם

אחרי חצי שעה ירד הבחור למטה, לבית מדרש, וראה את ה"שֹׁמֵשׁ" עומד במרכז, מסביבו הרבה בחורים ששואלים אותו שאלות, והם מתפלפלים בדברי תורה, רש"א, קצות החושן, במלוא הברקן. הוא שפשף את העיניים ואמר לעצמו: "פעם ראשונה שאני רואה שֹׁמֵשׁ תלמיד חכם כזה".

מרב התפעלות הוא לחש באוזני משהו שעמד לידו: "איך הִשְׁמֵשׁ הזה יודע כל כך הרבה?" הלה התפלל: "על איזה שֹׁמֵשׁ אתה מדבר?" והוא החווה לו על רבי חיים, וסיפר לו את כל הסיפור...

רק אז התברר לו שזהו ראש הישיבה בעצמו, שכל כך השתלל לתת לו את העידוד הראשוני שכל בחור צריך אותו בתחילת דרכו החדשה.

אוהב למטה - נחמד למעלה. (דורש טוב)

אחד עמד על דעתו בתוקף...

לחבריו [שרובם באו ממשפחות הקשורות לתלמוד תורה], לא היו משחקים או קטעונים. המשחקים שהם המציאו - היו לקוויים מהתורה. כך לדוגמא, ילדים קטנים היו רצים לנחל, מצמידים את אונניהם לקרקע, ובשומעם את קול המים הזורמים - היו צועקים שהם שומעים את קורח...

הרב זלמן סדר קרמרמן שליט"א, בנו של רבי אליהו קרמרמן - ראש ישיבת 'אור תורה' בקלס ומח"ס "זכרון אליהו", מעיד: החל מתשעה באב ועד אחר הימים הנוראים - הרגש שנינו באוויר, ואימת הדין נראתה על פני הכל. אפילו ילדים קטנים דיברו בשקט, ודי היה להזכיר לילד שלא התנהג כראוי או שהרעיש יתר על המידה את המילה 'אלול' - בכדי להשתקן.

הרב בן ציון לאפיאן [בנו של רבי אליהו לאפיאן] מספר, שבהיותו ילד - יצא פעם אחת לרחובת של עיר. היה זה ב'יום השוק' בעיירה. תוך כדי טיולו בשוק, נתקל במשא ומתן בין יהודי לשני גוים, ואימת הדין נראתה על פני הכל. אפילו ילדים קטנים את העסקה עם היהודי אם לאו, ומתיעץ עם חברו בדבר נאמנות היהודי. כשהטה את אזנו, שמע את החבר עונה: "אין לך מה לדאוג... עתה אצל היהודים החדש הנקרא 'אלול', וב'אלול' - היהודים מדקדקים יותר מכל השנה!..."

יצא לאור ע"י קיבוץ אברכים - "אוהל יוסף" - נובהרדוק

בית המדרש "בית מרים גיטל" מעלות דפנה 117 ירושלים

טל: 0533199720 דוא"ר: Ohelyosef1@gmail.com